

Leven van kinderen was keihard

Voor veel kinderen was het leven tegen het einde van de 19de eeuw keihard. Dat is te zien op de tentoonstelling *Kinderen van de Haagse School. Spelen, werken, overleven* in museum Panorama Mesdag. De tegenstellingen tussen rijk en arm zijn in die tijd erg groot.

Hans Hemmes

Met conservator Adrienne Quarles van Ufford maken we een rondgang door de drie zalen waar 45 kunstwerken hangen van 29 verschillende kunstenaars. „Het is een presentatie die aanzet tot nadenken en die niemand onberoerd zal laten.” Het zijn inderdaad schrijnende tegenstellingen die hier worden getoond.

Aan de ene wand portretten van kinderen van de schilders die een comfortabel leven leiden. Ze zijn ver-
eeuwigd met nieuw speelgoed, musice-
rend of bellen blazend. Jacob Maris
maakte zijn kinderen zo lief mogelijk,
dat lag goed in de handel. Ontroerend
is het portret van Klaasje Mesdag, het
kintje werd maar 7 jaar oud.

Leven als volwassenen

Bij de andere wand staan bezoekers oog in oog met kinderen die al jong het leven leiden van volwassenen. Zij moeten werken, omdat het gezin anders niet kan rondkomen. *Het Schaf-
tuurtje* van Wally Moes toont twee
mandenvlechters die uitrusten. „Tot
op de draad versleten kleren en onge-
wassen voeten. Hoe oud zijn ze, een
jaar of 10?” zegt Quarles van Ufford.

In de 19de eeuw hoeven kinderen tot 12 jaar nog niet naar school, die plicht wordt in 1901 ingevoerd. Ze

▲ Conservator Adrienne Quarles van Ufford geeft uitleg bij de nieuwe expositie *Kinderen van de Haagse School. Spelen, werken, overleven* in Museum Panorama Mesdag. FOTO NICO SCHOUTEN

“
Een presentatie die niemand onberoerd zal laten
– Adrienne Quarles van Ufford

werken als vissersjongen, dienst-
meisje, schaapsherder en in fabrieken.
De liberale politicus Samuel van Houten
maakt in 1874 met zijn zogeheten
Kinderwetje deels een einde aan deze
praktijk.

Schrijnend

Het is in 2024 anderhalve eeuw gele-
den dat deze wet is aangenomen.
Van Houten was de zwager van de
bekende schilder Hendrik Willem
Mesdag en hij woonde in het geza-
menlijke pand aan de Laan van
Meerdervoort. Volgens museumdi-
recteur Minke Schat is het thema
kinderarbeid nog steeds actueel, in
lagelonenlanden. In Nederland is
kinderarbeid niet meer toegestaan.
„We moeten onze ogen openhou-
den voor schrijnende situaties en so-

ciale ongelijkheid.”

De meeste schilders van de Haagse
School hebben dat doel niet voor ogen.
„Zij nemen afstand van de industrial-
satie en zoeken het pure leven van
boeren en vissers. Schilderijen met
kinderen verkopen dan gewoon bet-
ter”, zegt Quarles van Ufford. Dat
blijkt uit gegevens van de bekende
kunsthandel Goupil & Cie.

Duurder

Die verkocht 33 schilderijen van
Bernhard Blommers; op meer dan de
helft daarvan staan kinderen en die
zijn dan 130 gulden duurder. De af-
zetmarkt is Engeland, Schotland en
Amerika. Een enkele kunstenaar, zo-
als Wally Moes, wil het leven van de
kinderen ook verbeteren. Hij zet een
scholingsproject voor hen op.

Voor het kleinste schilderij op de
tentoonstelling hebben velen een
leesbril nodig: het gezicht op het
strand meet maar 7 bij 8 centimeter.
Johannes Akkeringa maakte het voor
het poppenhuis van zijn kinderen.

Soms gaat achter een lieflijk tafereel
de harde werkelijkheid schuil. Op het
schilderij *De sloop van mijn schip* van
Philip Sadée sjuouwen vrouwen en kin-
deren hout van een gestrand schip.
Dichter bij het wrak zijn er vooral
jonge kinderen. De schilder verwijst
naar de angst dat een man, vader of
zoon op zee blijft. De dood is nooit ver
weg.

■ De tentoonstelling is tot en met 20
mei 2024 te zien. Er is een publicatie
verschenen met illustraties en achter-
grondinformatie (Waanders, 24,95).

Plotselinge ijzel veranderde verkeer in chaos met veel doden

Het is een nacht die ouderen zich wel zullen herinneren: van eerste op tweede kerstdag in 1994 verandert plotselinge ijzel het verkeer in een complete chaos. Alleen al in Den Haag vallen er drie doden en zeven gewonden bij 29 aanrijdingen. In heel het land zijn er 1200 aanrijdingen, met negen doden en 90 gewonden.

De verkeerspolitie houdt wel reke-
ning met regen die in ijzel zou ver-
anderen, maar dat het zo'n drama
zou worden is niet te voorzien. Als
duidelijk is hoe gevaarlijk het
wordt, is het al avond en wordt er
op televisie voor het eerst een
waarschuwingsregel getoond voor
grote gladheid op de weg. Er wordt

aangeraden om thuis te blijven.

Het voorkomt niet dat het een
zwarte kerstnacht wordt. Bij de
Laakhaven glijdt een Mercedes
door ijzel van de weg en schiet van
de wal. Een vrouw kan nog uit het
water worden gered, maar voor
drie andere inzittenden komt hulp
te laat.

Balanceren

Een auto met eveneens vier passa-
giers botst door de gladheid op een
lantaarnpaal op het Hubertusvia-
duct. Drie mensen kunnen zelf uit
het voertuig komen, een man raakt
bekneld en wordt later bevrijd. In
Rijswijk maakt een automobilist
angstige uren mee als zijn wagen
bij de Geestbrugkade voor een deel
over de Vliet blijft hangen. Hij kan

de balancerende auto via de bijrij-
dersstoel verlaten.

De ongevallen leiden tot een
aanvaring tussen de politie en de
dienst Stadsbeheer. Er zou onvol-
doende gestrooid zijn. Inwoners
hadden daarover bij de politie ge-
klaagd. „De indruk bestond dat de
gemeente dacht dat het wel los zou
lopen”, aldus een politiewoord-
voerder. Na middernacht werd be-
sloten toch te strooien.

Volgens Theo Gerritsen van de
Algemene Verkeersdienst in Drie-
bergen is de chaos die kerst heel
bijzonder geweest. Hij maakte het
voor laatst mee in de jaren 70. „Ik
adviseerde mensen om schuur-
sponsjes onder hun voeten te bin-
den, zo spekglad was het.”

– Hans Hemmes

▲ Mercedes te water aan de Waldorpstraat in 1994, met drie doden tot gevolg. FOTO JOS VAN LEEUWEN